

ว. 2539

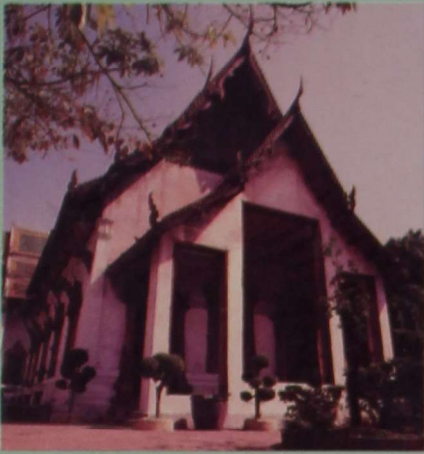
16/8/39

สารกรมศิลป์ฯ

FINE ARTS DEPARTMENT NEWSLETTER ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๗ เดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๙ ISSN 0857-5724X

วัดจักรวรรดิราชาวาสวรมหาวิหาร

วัดจักรวรรดิราชาวาสวรมหาวิหาร มีมาตั้งแต่กรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี เดิมชื่อวัดนางปลื้ม สันนิษฐานว่าอาจเป็นชื่อผู้ที่สร้างวัด ต่อมาเพี้ยนเป็นวัดสาม-ปลื้ม ซึ่งสันนิษฐานว่าอาจเป็นนางสามคนร่วมกันสร้างวัด หรือเพราะอยู่ใกล้สามเพ็ญ ประกอบกับมีตล่องสามปลื้มนำริมวัด จึงเพี้ยนเป็นสามปลื้ม

ประมาณ พ.ศ. ๒๓๐๒ เจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนีย์) ขณะนั้นเป็นนายสิงห์ เพราะถูกถอดออกจากตำแหน่ง ได้ย้ายที่อยู่จากฝั่งธนบุรี มาอยู่บริเวณนี้และปฏิสังขรณ์วัดเป็นการใหญ่ เมื่อสร้างวัดค่อนข้างเรียบร้อยสมบูรณ์แล้ว ได้อาราธนาพระภิกษุจากวัดราชบูรณะบ้าง วัดพระเชตุพนฯ บ้าง มาจำพรรษา

ต่อมา พ.ศ. ๒๓๐๗ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นายสิงห์กลับเข้ารับราชการใหม่ มีบรรดาศักดิ์เป็นพระยาราชสุภาวดี และในปีนั้นเอง พระยาราชสุภาวดีนิมนต์เกล้าฯ ถวายวัดสามปลื้มเป็น

พระอารามหลวง พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานนามใหม่ว่า วัดจักรวรรดิราชาวาส

สิ่งสำคัญภายในวัด

พระอุโบสถ มีหลังคาแบบจีน เป็นมุขลด ๒ ชั้น ประดับลายปูนปั้นเทพนม ๔ องค์ ล้อมรอบด้วยลายเครือเถา ตอนล่างแบ่งเป็น ๕ ช่อง ประดับลายปูนปั้นรูปเต่า วัว สิงห์ พญานาค และไก่ ชุมหน้าต่างประดับลายปูนปั้นเกาตอกพุทธสถาน ชุมจะระนำหน้าพระอุโบสถประดิษฐานพระพุทธรูปหล่อสำริดปางรำพึง พระอุโบสถตั้งอยู่บนฐานยกพื้นฐานสิงห์มีระเบียงรอบและมุขหน้าหลัง

พระวิหาร มี ๓ หลัง

พระวิหารหลังกลาง เดิมเป็นพระอุโบสถ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๑ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินมาพระราชทานผ้าพระกฐิน ทอดพระเนตรเห็นวิหารซึ่งประดิษฐานพระพุทธรูปองค์หนึ่งชื่อพระบางสูงกว่าพระอุโบสถ จึงมีพระกระแสดำรัสทั่วกันว่า “โบสถ์ดีกว่าวิหารพระบาง” จึงต้องสร้างพระอุโบสถขึ้นใหม่ และพระอุโบสถเดิมก็กลายเป็นพระวิหารกลางหลังนี้ พระวิหารมีหลังคาลด ๒ ชั้น หน้าบันประดับรูปเทพนม ประตุนำหน้าต่างมีชุม ๒ ชั้น ประดับช่อฟ้า ใบระกา และนาคเป็นอนันต์ หน้าบันประดับรูปเทพนมเหมือนหน้าบันมุข

วิหารพระนาค เดิมเป็นวิหารพระบาง มีลักษณะสถาปัตยกรรมประยุกต์จากแบบจีน ตกแต่งหน้าบันด้วยลายปูนปั้นประดับกระเบื้องลายครามยกพื้นสูง มีบันไดมุขหน้าและมุขหลัง

วิหารเกาหลังตะวันตก หน้าบันประดับลายปูนปั้นรูปดอกไม้นกยูง ติดกระเบื้องเคลือบสี ชุมประตูฝังถ้วยกระเบื้องเคลือบ มีชุมจะระนำมาประดิษฐานพระพุทธรูปปางห้าม พระแกนจันทน์

มณฑปพระพุทธรูป ตั้งอยู่บนภูเขาจำลอง เป็นมณฑปรูปจัตุรมุขยอดปราสาท มีชานชาลารอบ มีศาลารายทั้ง ๔ ทิศภายในประดิษฐานรอยพระพุทธรูป และพระพุทธรูปหล่อปิดทองปางป่าเลไลยก์

พระปราสาท ตั้งอยู่ด้านเหนือของมณฑปพระพุทธรูป สูง ๔๓.๒๕ เมตร ตั้งอยู่บนฐานสิงห์ ประกอบด้วยชุมประดิษฐานพระพุทธรูปยืน นกคู่มีฉัตรกั้นอีกทิศหนึ่ง ตัวปราสาทขนาดใหญ่ประดับด้วยกระเบื้องสีแบบจีน แบบฉบับของปราสาทประจำรัชกาลที่ ๓

ศาลเจ้าพระยาบดินทรเดชา ตั้งอยู่ด้านทิศใต้ของพระพุทธรูปปราสาท มีศาลตรีมุข หน้าบันสลักรูปสิงห์ และ “๒๔๔๔” ซึ่งเป็นปีที่สร้างศาล ภายในประดิษฐานรูปหล่อ เจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนีย์) ผู้สถาปนาวัดนี้

เขาพระพุทธรูปและถ้ำพระพุทธรูปไสยาสน์ ตั้งอยู่ทางด้านใต้ของวิหารเกาหลังตะวันตก ก่อเป็นรูปเขามอกกว้างใหญ่ ตอนบนมีรูปพระพุทธรูป ส่วนภายในถ้ำประดิษฐานพระพุทธรูปไสยาสน์และพระสังกัจจายน์

นอกจากนี้ก็มี **หอรบมั่ง เมรุ และกุฏิสงฆ์**

การปฏิสังขรณ์และการก่อสร้างถาวรวัตถุและปูชนียวัตถุในวัด ได้กระทำมาโดยตลอดจนกระทั่งทุกวันนี้

วัดจักรวรรดิราชาวาส เป็นพระอารามหลวงชั้นโท ชนิดวรมหาวิหาร ตั้งอยู่ที่แขวงจักรวรรดิ เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร

สารกรมศิลปากร

ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๗ เดือนกรกฎาคม ๒๕๓๙

สารบัญ

	หน้า
สืบทิต...	๒
บทความพิเศษ... พระราชวังจันทร์เกษม... ฤๅจะเลื่อนจากความทรงจำ...	๗
ทิศทางภาษาไทย... จะก้าวไปทางใดกัน	๑๒
แนะนำผู้บริหาร...	๑๔
จากสนาม...	๑๘
ชวนรู้...	๒๑

สารกรมศิลปากร

เพื่อเผยแพร่ข่าวสารและกิจกรรมทั่วไปของกรมศิลปากร

ที่ปรึกษา

นายสมคิด โชติกวณิชย์
นายสวัสดิ์ ปิยะกาญจน์
นายฐิติ บุรกรรมโกวิท
นายทนง บุญโพธิ์แก้ว
นางประกอบ ลากเพชร
นายวิระ โรจน์พจนรัตน์

นางสาวกรสวรรค์ มณีवास
นางสาวสุรางค์รัตน์ บุษบรรณ
นางสาววันเพ็ญ พรเลิศวิ
นางสาวธิดา วิริยะรัตน์
นายลักษมณ์ กาญจนินันท์
นางสาวจุฬาทิพย์ หงษ์ทอง
นางสาวอารยา ศรีวัฒนประยูร

นางสาวไล ตะเพียนทอง
นายอนันต์ พุ่มแจ่ม

จัดทำโดย

ฝ่ายเผยแพร่และประชาสัมพันธ์
สำนักงานเลขาธิการกรม
ศิลปากร ถนนหน้าพระธาตุ
กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๐๐
โทร. ๒๒๕๒๐๕๐, ๒๒๒๐๕๓๔
โทรสาร ๒๒๒๐๕๓๔

บรรณาธิการ อำนาจการ

นายจุมพล สอนเสริม

ฝ่ายภาพและศิลปกรรม

นายสิงห์คม บริสุทธิ์
นางสาวรานี แจ่มนาม
นายนิรุช พลรบ

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

นางสาวอารีพร อำนาจกิจเจริญ

ฝ่ายจัดการ

นางเพียงใจ นุตะศรีนทร์
นางสุรีย์ หยาตมกา
นายทวีศักดิ์ ห้ามไรสง
นางสภามณี ฤทธิรงค์
นางสาวน้ำฝน จินชวัน

กองบรรณาธิการ

นางสาวศรีภัทรา หอมชื่น
นางสาวนวลรัตน์ พรหมย้อย
นายสมชาย นิเวศวิวัฒน์

พิมพ์ที่

ห้างหุ้นส่วนจำกัด โรงพิมพ์ชวนพิมพ์
๔๖๔ ถนนพระสุเมรุ แขวงบวรนิเวศ
เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐
โทร. ๒๘๐๓๕๕๒, ๒๘๐๕๕๕๑,
๒๘๑๓๑๔๐, ๒๘๒๒๑๑๔
แฟกซ์ ๒๘๑๓๑๔๑

ศิลปากร

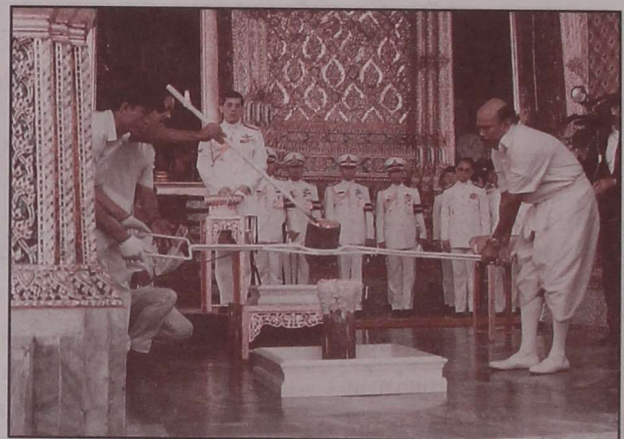
งานส่งเสริมและประชาสัมพันธ์

**สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ
สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จ
พระราชดำเนินแทนพระองค์
ในพิธีเททองหล่อพระพุทธรูป
อุทิศถวายพระมหากษัตริย์
กรุงสุโขทัย**

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ในพิธีเททองหล่อพระพุทธรูป เพื่อทูลเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อทรงอุทิศถวายอดีตพระมหากษัตริย์กรุงสุโขทัย เมื่อวันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๓๙ เวลา ๑๖.๓๐ น. ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ในพระบรมมหาราชวัง

ในการพระราชพิธีกาญจนาภิเษก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะเสด็จพระราชดำเนินทรงประกอบพระราชพิธีบวงสรวงบูรพมหากษัตริยาธิราชเจ้าในอดีต ในวันที่ ๙ มิถุนายน ๒๕๓๙ ณ มณฑลพิธีท้องสนามหลวง ในการพระราชพิธีนี้จะได้อัญเชิญพระพุทธรูป ซึ่งพระมหากษัตริย์รัชกาลก่อนๆ ทรงสร้างอุทิศถวายอดีตพระมหากษัตริย์ในกรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์ มาเป็นประธานในพระราชพิธี ยังขาด

แต่พระพุทธรูปที่ทรงอุทิศถวายพระมหากษัตริย์กรุงสุโขทัยเท่านั้น นายบรรหาร ศิลปอาชา นายกรัฐมนตรี ประธานคณะกรรมการอำนวยการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี มีความเห็นว่าจะได้จัดสร้างพระพุทธรูปดังกล่าว ขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อทรงอุทิศถวายอดีตพระมหากษัตริย์ในกรุงสุโขทัย

สำหรับการจัดทำต้นแบบพระพุทธรูปสุโขทัยนั้น คณะกรรมการอำนวยการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี ได้มอบหมายให้กรมศิลปากรเป็นผู้ออกแบบ โดยใช้รูปแบบพระร่วงโรจนฤทธิ์ศรีอินทราทิตย์ธรรโมภาส มหาวชิราวุธราชูปถัมภ์ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสร้างและประดิษฐานไว้ที่พระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม มาเป็นต้นแบบ แต่ในการจัดสร้างในครั้งนี้ให้มีขนาดใกล้เคียงกับพระ-

พุทธรูปที่พระมหากษัตริย์รัชกาลก่อนๆ ได้ทรงสร้างอุทิศถวายไว้โดยมีขนาดความสูงเฉพาะองค์พระ ๒๒ เซนติเมตร เป็นพระพุทธรูปสำริด โลหะผสมทอง เบิกทองตลอดทั้งองค์

กรมศิลปฯเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ ร่วมตรวจสอบชำระวรรณ- กรรมของชาติ นิบาตชาดก

เพื่อร่วมเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในวโรกาสฉลองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี กรมศิลปากร โดยกองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ ร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิทางพุทธศาสนา ภาษาบาลี และภาษาไทย ทำการตรวจสอบชำระวรรณกรรมนิบาตชาดก ซึ่งตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ ๙๐ ปี โดยจะจัดพิมพ์ใหม่จำนวน ๑,๐๐๐ ชุด

อธิบดีกรมศิลปากร (นายสมคิด โชติทวณิชย์) กล่าวว่า วรรณกรรมชุดนิบาตชาดกนี้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้แปลคัมภีร์ชาดกภาษาบาลี ซึ่งเป็นคัมภีร์สำคัญในพระพุทธศาสนาเป็นภาษาไทย เพื่อพิมพ์เผยแพร่ให้ความรู้แก่ปวงชน และเป็นเกียรติประวัติแก่ประเทศไทย เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๔๗ เป็นหนังสือชุดใหญ่ มีจำนวนถึง ๒๓ เล่ม (รวมภาคผนวก ๑ เล่ม) ประมาณ ๗,๐๐๐ หน้า กรมศิลปากรจึงพิจารณาเห็นควรจัดทำโครงการอนุรักษ์วรรณกรรมของชาติ โดยตรวจสอบชำระและจัดพิมพ์หนังสือชุดนิบาตชาดก เพื่อเป็นกิจกรรมร่วมเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในวโรกาสฉลองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี โดยจะได้จัดพิมพ์ใหม่รวมเป็น ๑๐ เล่ม เป็นเนื้อหา ๙ เล่ม ภาคผนวก ๑ เล่ม จัดทำขึ้น ๑,๐๐๐ ชุด

ในเบื้องต้นได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นเพื่อตรวจสอบทั้งภาษาไทยและภาษาบาลี ก่อนทำการรวบรวมต้นฉบับจัดพิมพ์ต่อไป คาดว่าวรรณกรรมของชาติ ซึ่งถือเป็นมรดกอันล้ำค่าและเป็นทรัพย์สินทางปัญญานี้ จะนำออกเผยแพร่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาของชาติได้ในปี ๒๕๔๐

กรมศิลปากรจัดคณะผู้บริหาร ศึกษางานประเทศเกาหลี

กรมศิลปากร โดยกองการเจ้าหน้าที่ ได้จัดโครงการฝึกอบรมและดูงานต่างประเทศสำหรับผู้บริหารระดับกลาง ในโครงการพัฒนาผู้บริหารงานศิลปวัฒนธรรมและหลักสูตรผู้บริหารระดับกลางเมื่อวันที่ ๑๗-๒๑ มิถุนายน ๒๕๓๙

ผู้บริหารระดับกลาง จำนวน ๗๐ คน ได้เข้าร่วมการอบรมและศึกษางานที่ประเทศเกาหลีเป็นเวลา ๕ วัน เพื่อเป็นการพัฒนาข้าราชการระดับ ๗, ๘ ของกรมศิลปากรให้มีความรู้ ทักษะ ทศณคติที่ดี มีคุณธรรมและจริยธรรมที่เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่และสภาวะการณ์ปัจจุบัน ให้เหมาะสมกับการเป็นผู้รับผิดชอบในการดูแลรักษา อนุรักษ์

ส่งเสริม เผยแพร่ สืบทอด และสืบสานงานศิลป-
วัฒนธรรมของชาติ โดยได้เข้าชมสถานที่สำคัญ
เช่น Little World Folk Village, สนามกีฬา
โอลิมปิก, Korean Folk Village, ศึกษาดูงาน
สถานที่สำคัญต่างๆ เช่น พระราชวังเคียงบ็อก
ชมนิทรรศการพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พิพิธภัณฑ์
พื้นบ้าน การฟังบรรยายเกี่ยวกับการบริหารและ
การจัดการทรัพย์สินทางวัฒนธรรมเกาหลี ฟัง
บรรยายเกี่ยวกับการจัดการหอสมุดแห่งชาติ นอก
จากนี้ยังได้เดินทางไปยังเมืองเคียงจู ซึ่งเป็น
ราชธานีเก่าแก่ของราชวงศ์ชิลลา เมืองที่ได้ชื่อว่า
“เมืองพิพิธภัณฑ์ที่ปราศจากกำแพงล้อม” เข้า
ศึกษาดูงานการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมใน
เขตโบราณสถานที่สำคัญของเมืองเคียงจู ชม
โบราณสถานที่เป็นมรดกโลก และสถานที่ที่น่าสนใจ
ของเมือง เช่น Sejong Cultural Center

ซึ่งคาดว่าหลังจากการศึกษาดูงานแล้ว ผู้
บริหารระดับกลางของกรมศิลปากร จะได้เพิ่มพูน
ความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ทางการบริหาร
เสริมสร้างวิสัยทัศน์ในการบริหาร และได้มีการแลกเปลี่ยน
ข้อคิดเห็นและประสบการณ์ในการบริหาร
เพิ่มขึ้น

กรมศิลปากรนำผู้บริหารดูงาน ประเทศอังกฤษ

ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานของ
กรมศิลปากร ๑๖ คน ดูงานที่ประเทศอังกฤษเป็น
เวลา ๘ วัน เมื่อวันที่ ๕-๑๗ พฤษภาคม ๒๕๓๙

เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจ
ในการทำงานของบุคลากรของกรมศิลปากรให้มี

วิสัยทัศน์กว้างไกล และสามารถปฏิบัติงานด้านการ
บริหารและการจัดการมรดกทางศิลปวัฒนธรรม
ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเพื่อให้สอดคล้องกับ
นโยบายของรัฐบาลที่จะปรับปรุงการบริหารราชการ
ให้ทันสมัยและมีประสิทธิภาพ กรมศิลปากร โดย
กองแผนงาน จึงได้จัดให้มีการอบรมและดูงานที่
ประเทศอังกฤษขึ้น โดยได้เข้าดูงานที่สถาบัน
โบราณคดี เพื่อศึกษาสภาพทั่วๆ ไปและห้อง
ปฏิบัติการวิเคราะห์และอนุรักษ์โบราณวัตถุ เข้าชม
Victoria and Albert Museum, Science
Museum, Natural History Museum สัมมนา
เรื่องการวางแผนและการจัดการพิพิธภัณฑ์ของรัฐ
นอกจากนี้ยังได้เข้าชมพิพิธภัณฑ์แบบใหม่ที่ Jorvic
Center ซึ่งเป็น History Theme Heritage
Site ขนาดเล็ก ที่แสดงชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไว-
กิงด้วยเทคโนโลยีระดับสูง การจัดนิทรรศการแสดง
สิ่งของที่ขุดได้ที่เมืองยอร์ก และชมมหาวิทยาลัย
เคมบริดจ์ มหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงของอังกฤษ
และแวะชมพิพิธภัณฑ์เมืองบาร์, Stone Henge
อนุสาวรีย์หินใหญ่บนที่ราบхолสเบอรี

ในการดูงานครั้งนี้ คณะผู้บริหารของกรม
ศิลปากรยังได้ชมมหานครลอนดอนที่สวยงามและ
เก่าแก่ เช่น มหาวิหารเซนต์ปอล แม่น้ำเทมส์
สะพานหอคอย ทำเนียบรัฐบาล ตึกรัฐสภา หอ
นาฬิกา บิ๊กเบน พระราชวังบัคกิงแฮม และ British

Museum เพื่อศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่ยาวนานของประเทศอังกฤษอันเก่าแก่อีกด้วย

**นายกรัฐมนตรีเป็นประธาน
เปิดการสัมมนา ทางวิชาการ
เรื่อง “วัฒนธรรมเอเชียอาค-
เนย์-ความคล้ายคลึงในวิถี
ชีวิต”**

นายบรรหาร ศิลปอาชา นายกรัฐมนตรี เป็นประธานเปิดการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง “วัฒนธรรมเอเชียอาคเนย์-ความคล้ายคลึงในวิถีชีวิต” ในวันที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๓๙ เวลา ๙.๐๐ น. ณ ห้องภาณุรังษี โรงแรมรอยัลริเวอร์ ถนนจรัลสนิทวงศ์ กรุงเทพฯ

โครงการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง “วัฒนธรรมเอเชียอาคเนย์-ความคล้ายคลึงในวิถีชีวิต” เกิดจากความร่วมมือของส่วนราชการหลายฝ่าย โดยกรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการได้ดำริริเริ่มขึ้นและมอบให้กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ จัดทำโครงการด้วยพิจารณาเห็นว่า วัฒนธรรมในวิถีชีวิตของประเทศเพื่อนบ้านของประเทศไทย อาทิสถาณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สหภาพ

พม่า กัมพูชา สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามและ สาธารณรัฐประชาชนจีน ล้วนมีความคล้ายคลึง เชื่อมโยงกัน เนื่องจากสายสัมพันธ์ด้านเชื้อชาติ และสัมพันธ์ไมตรีที่มีต่อกันมาตั้งแต่อดีตกาล ดังนั้น การจัดกิจกรรมเพื่อเปิดโอกาสให้นักวิชาการในประเทศดังกล่าว ได้ศึกษาและแลกเปลี่ยน ศิลปวัฒนธรรมระหว่างประเทศจะช่วยเสริมสร้างความร่วมมือกันพัฒนางานด้านศิลปวัฒนธรรม อย่างถูกต้องทาง ไม่สูญเสียเอกลักษณ์ของตน ซึ่ง โครงการนี้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากกรม วิเทศสหการ สำนักนายกรัฐมนตรี

การสัมมนานี้แบ่งเป็น ๒ ภาค ภาคแรก คือภาควิชาการใช้เวลา ๒ วัน คือในวันที่ ๒๖ และ วันที่ ๒๗ มิถุนายน เปิดโอกาสให้วิทยากรทั้ง ชาวไทยและต่างประเทศเผยแพร่ความรู้ด้าน วัฒนธรรมในวิถีชีวิตด้านต่างๆ ที่ได้ศึกษาค้นคว้า มา โดยให้ครอบคลุมทั้งด้านศิลปกรรม สถาปัตยกรรม ศาสนา ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี นาฏศิลป์ ดนตรี โดยมีหัวข้อในการสัมมนาที่ น่าสนใจในวันพุธที่ ๒๖ มิถุนายน ได้แก่

- ลักษณะสังคมและวิถีชีวิตของชาวเอเชีย อาคเนย์-ภาพรวม โดยในหัวข้อนี้มี ดร. สมจินตนา รัตสาร, นักวิชาการจากสาธารณรัฐประชาชนจีน, นักวิชาการจาก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชน ลาว เป็นวิทยากร และ รศ. จิรโชค วีระสัย เป็น ผู้ดำเนินการ

- งานสร้างสรรค์ทางศิลปกรรมและสถา- ปตยกรรมมี ศ. อรศิริ ปาณินท์, นายสนิทวรรณ จันทนะผะลิน, นักวิชาการสหภาพพม่า เป็น วิทยากร และนายพิสิฐ เจริญวงศ์ เป็นผู้ดำเนินการ และในวันที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๕๓๙ มีการสัมมนา ในหัวข้อ

- “ลักษณะและพัฒนาการของนาฏศิลป์ ดนตรีและการละเล่น” โดยมีนายเสรี หวังในธรรม,

นักวิชาการจากสาธารณรัฐประชาชนจีน, นักวิชาการสหภาพพม่า เป็นวิทยากร มีนายจาตุรงค์ มนตรีศาสตร์ เป็นผู้ดำเนินการ เป็นต้น

ส่วนในวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๓๙ ซึ่งเป็นวันสุดท้ายของการสัมมนา ได้มีการจัดทัศนศึกษา โดยการล่องเรือตามแม่น้ำเจ้าพระยา โดยแวะชมศูนย์วัฒนธรรมเกาะเกร็ด ศูนย์ศิลปาชีพบางไทร พระราชวังบางปะอิน พร้อมฟังบรรยายและร่วมสนทนาประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรมสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยากับวิทยากรในเรื่อง

การจัดสัมมนาทางวิชาการเรื่อง “วัฒนธรรมเอเชียอาคเนย์-ความคล้ายคลึงในวิถีชีวิต” ครั้งนี้นับเป็นความร่วมมือทางวิชาการระหว่างประเทศในภูมิภาคเดียวกัน เพื่อร่วมกันพัฒนาความเจริญในภูมิภาคให้เป็นไปอย่างถูกต้องและสามารถคงเอกลักษณ์ของตนไว้ได้อย่างมั่นคง

กรมศิลปากรเข้าร่วมโครงการสัมมนาเรื่อง “ความสำคัญของสถาปัตยกรรมไทยและแนวทางการอนุรักษ์ในวัด”

กรมศิลปากรโดยนายประสงค์ เอี่ยมอนันต์ และนายสด แดงเอียด เป็นตัวแทนในการเข้าร่วมเป็นวิทยากรในการสัมมนาเรื่อง “ความสำคัญของสถาปัตยกรรมไทยและแนวทางการอนุรักษ์ในวัด” ในระหว่างวันที่ ๒๒-๒๓ มิถุนายน ๒๕๓๙ ณ ศาลาสมเด็จพระนเรศวรมหาราช วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

จากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศที่ผ่านมา ส่งผลกระทบต่ออาคารสถาปัตยกรรมไทยและสิ่งก่อสร้างในวัดต่างๆ เพราะต้องคำนึงถึงประโยชน์ใช้สอย อาคารเสนาสนะเก่าๆ ถูกรื้อออกไปและก่อสร้างเสนาสนะใหม่ขึ้น วิทยาการและเทคโนโลยีสมัยใหม่ทำให้พระสังฆาธิการขาดการเลือกสรรให้ประธานสวดคล้องกับรากฐานสถาปัตยกรรมเดิมและไม่เห็นความสำคัญและขาดการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมไทย ด้วยเหตุนี้ทางสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสุพรรณบุรี จึงร่วมกับสำนักงานคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี จัดโครงการสัมมนาเรื่อง “ความสำคัญของสถาปัตยกรรมไทยและแนวทางอนุรักษ์ในวัด” ขึ้นเพื่อส่งเสริมทำความเข้าใจและเพิ่มพูนความรู้เรื่องสถาปัตยกรรมไทยให้แก่พระสังฆาธิการเพื่อให้เกิดความรักและขึ้นชอบในสถาปัตยกรรมดั้งเดิมของไทย

ในการนี้สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสุพรรณบุรี ได้เชิญนายประสงค์ เอี่ยมอนันต์ และนายสด แดงเอียด เข้าร่วมเป็นผู้อภิปรายการสัมมนาในครั้งนี้ ในหัวข้อเรื่อง “คุณค่าสถาปัตยกรรมไทย และแนวทางการอนุรักษ์ในวัด” เมื่อวันจันทร์ที่ ๒๒ มิถุนายน ๒๕๓๙ ซึ่งกรมศิลปากรมีความยินดีในการให้ความร่วมมือและสนับสนุนโครงการที่เกี่ยวข้องกับงานอนุรักษ์ เพื่อสืบทอดศิลปวัฒนธรรมของชาติสืบไป *

พระราชวังจันทรถึกษม... ถาก:เลื้อนลาจากความทรงจำ...

กตพร ตรีสมาบ

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติจันทรเกษม

หากจะกล่าวถึงบรรดาพระราชวังโบราณที่สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๔ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ หลายท่านคงจะนึกถึง “พระนครคีรี” พระราชฐานบนยอดเขาวัง ในจังหวัดเพชรบุรี ที่ปัจจุบันรู้จักกันดีของบรรดานักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศในฐานะอุทยานประวัติศาสตร์และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ที่ทรงคุณค่าแห่งหนึ่งของประเทศ แต่ขณะเดียวกันในพื้นที่เล็กๆ เพียงไม่กี่ไร่ ทางด้านทิศเหนือมุมตะวันออกเฉียงใต้ของเมืองพระนครคีรีอยู่เยี่ยงเป็นที่ยังตั้งของพระราชวังโบราณเล็กๆ อีกแห่งหนึ่งที่สร้างขึ้นในรุ่นราวคราวเดียวกันกับพระนครคีรี พระราชวังแห่งนี้เรียกกันจนเป็นที่ติดปากของชาวพระนครคีรีอยู่ว่า “วังจันทร” หรือ พระราชวังจันทรเกษม

พระราชวังจันทรเกษม คงเป็นที่รู้จักกันไม่มากนักของคนไทยทั่วประเทศ ในขณะที่ชาวพระนครคีรีอยู่เยี่ยงเพียงไม่กี่คนก็คงได้รับรู้เรื่องราวของพระราชวังจันทรแห่งนี้มาบ้างจากคนรุ่นปู่ย่า ที่เล่าสืบทอดต่อกันมา

วังจันทรเกษม อดีต วังหน้าอันเกรียงไกร

พระราชวังจันทรเกษม เป็นพระราชวังโบราณที่สำคัญแห่งหนึ่งที่ยังหลงเหลือร่องรอยให้เห็นอยู่ในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นพระราชวังหลวง พระราชวังบางปะอิน พระราชวังจันทรเกษม (วังหน้า) และพระราชวังหลัง พระราชวังแห่งนี้ตั้งอยู่บริเวณริมแม่น้ำป่าสัก (คลองคูขื่อหน้า) ทางด้านทิศเหนือ มุมตะวันออกเฉียงใต้ของเมืองอยุธยา

ใกล้ๆ กับตลาดหัวรอ ตำบลหัวรอ อำเภอพระนครศรีอยุธยา

พระราชวังจันทร์เกษมหรือวังหน้า ปรากฏหลักฐานตามพระราชพงศาวดาร สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในสมัยสมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราช ประมาณ พ.ศ. ๒๑๒๐ โดยมีพระราชประสงค์ที่จะใช้เป็นที่พักของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ซึ่งในขณะนั้นยังทรงเป็นสมเด็จพระยุพราชครองเมืองพิษณุโลก พระราชวังจันทร์เกษมหรือวังหน้านี้ สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงกล่าวไว้ว่า เดิมมีอาณาเขตที่กว้างขวางกว่าแนวกำแพงที่เห็นในปัจจุบันนี้มาก ทิศเหนือคือด้านหน้า จดกำแพงเมือง ทิศตะวันตกจนถึงวัดขุนแสน ทิศใต้จดถึงวัดเสือ (เดิม) ทิศตะวันออกไม่ทราบอาณาเขตแน่ชัด บริเวณในพระราชวังนั้นมีวัดอยู่ ๒ วัดคือวัดแสนเสนารามและวัดขม้น โดยเป็นวัดที่ไม่มีพระสงฆ์จำพรรษา

พระราชวังจันทร์เกษมเคยเป็นที่ประทับของพระมหากษัตริย์และพระมหากุฎราชที่สำคัญหลายพระองค์ คือ

๑. สมเด็จพระนเรศวรมหาราช
๒. สมเด็จพระเอกาทศรถ
๓. เจ้าฟ้าสุทัศน์
๔. สมเด็จพระนารายณ์มหาราช
๕. ขุนหลวงสรศักดิ์ (พระเจ้าเสือ)
๖. สมเด็จพระเจ้าท้ายสระ
๗. สมเด็จพระเจ้าบรมโกศ
๘. กรมพระราชวังบวรมหาเสนาพิทักษ์

โดยเฉพาะในสมัยของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช พระองค์ทรงใช้สถานที่แห่งนี้เป็นทั้งที่ประทับและบัญชาการรบในเวลาที่มีศึกเข้ามาประชิดพระนครเสมอมา

ภายหลังจากเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒ ในปี พ.ศ. ๒๓๑๐ พระราชวังจันทร์เกษมก็ถูกทิ้งร้าง

ไปเหลือแต่เพียงซากปรักหักพัง เช่นเดียวกับซากโบราณสถานอื่นๆ จนกระทั่งในสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าอยู่หัว แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พระองค์ได้ทรงทำการบูรณะและปรับปรุงพระราชวังจันทร์เกษมแห่งนี้ขึ้นใหม่ เพื่อใช้สำหรับเป็นที่ประทับในเวลาที่จะเสด็จประพาสพระนครศรีอยุธยา และโปรดพระราชทานนามใหม่ว่า พระราชวังจันทร์เกษม เมื่อวันที่ ๒๖ มีนาคม ๒๔๓๖

ต่อมาในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระราชทานพระราชวังจันทร์เกษม ให้เป็นที่ทำการของมณฑลกรุงเก่า โดยใช้พระที่นั่งพิมานรัตยา ซึ่งเป็นหมู่ตึกกลางของพระราชวัง เป็นที่ทำการในเวลานั้น

จนกระทั่งเมื่อพระยาโบราณราชธานินทร์ ได้เข้ามาดำรงตำแหน่ง สมุหเทศาภิบาลมณฑลอยุธยา จึงได้จัดสร้างอาคารที่ทำการภาค บริเวณกำแพงทางด้านทิศตะวันตกต่อกับทิศใต้ แล้วย้ายที่ว่าการมณฑลจากพระที่นั่งพิมานรัตยา มาตั้งที่อาคารทำการภาคในขณะนั้น

อาคารและสิ่งก่อสร้างในพระราชวัง

สำหรับปราสาทราชมนเฑียรและสิ่งก่อสร้างต่างๆ ภายในอาณาเขตของพระราชวังจันทร์เกษม แต่เดิมเมื่อครั้งสมัยกรุงศรีอยุธยานั้น สันนิษฐานกันว่า คงสร้างขึ้นในลักษณะของอาคารเครื่องไม้เสียเป็นส่วนใหญ่ จะมีก็แต่เพียงพระที่นั่งพิสัยศัลลักษณ์ (หอส่งกลอง) ที่สร้างขึ้นเป็นหอสูง ๔ ชั้น เป็นอาคารก่ออิฐถือปูนบริเวณกำแพงด้านทิศตะวันออกและทิศใต้ ซึ่งสร้างขึ้นในสมัยพระนารายณ์มหาราช แต่ก็เสียหายและทรุดพังลงมา เมื่อก่อนเสียกรุงศรีอยุธยาในครั้งที่ ๒ และ ได้รับการบูรณะอีกครั้งในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔

อาคารที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน ส่วนใหญ่ถูกสร้างและบูรณะขึ้นใหม่ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ โดยมีพระราชประสงค์เพื่อใช้สำหรับเป็นที่ประทับในเวลาที่พระองค์ประพาสพระนครศรีอยุธยา ขณะเดียวกันก็ยังมีอาคารบางส่วนที่สร้างขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวอีกด้วย

๑. กำแพงพระราชวัง ปัจจุบันถือเป็นกำแพงอิฐ มีใบเสมา กว้าง ๑๓๓.๕๐ เมตร ยาว ๑๖๔.๐๐ เมตร มีประตูด้านละ ๑ ประตู รวม ๔ ประตู แต่เดิมนั้นปรากฏเป็นหลักฐานในคำให้การชาวกรุงเก่าว่า แต่เดิมนั้น ได้ทรงโปรดฯ ให้รื้อเอาอิฐจากที่ต่างๆ มาสร้างพระนครที่กรุงเทพฯ เป็นอันมาก จึงได้มีการทำลายกำแพงลงเป็นแนวถนน แนวกำแพงปัจจุบันจึงร่นห่างจากที่เดิมเข้าไปมาก

๒. พลับพลาจตุรมุข ตั้งอยู่บริเวณกำแพงด้านหน้า บริเวณฐานของพลับพลา แต่เดิมเป็นชากแนวอาคารก่ออิฐถือปูน ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงสร้างพลับพลาขึ้นใหม่ตามแนวของชากอาคารเดิมนั้น และใช้เป็นท้องพระโรงสำหรับออกงาน ปัจจุบันยังมีพระแท่นที่ประทับตั้งอยู่บริเวณฐานพลับพลา มีขนาดกว้าง ๑๘.๕๐ เมตร ยาว ๓๑.๓๐ เมตร

สิ่งสำคัญและเป็นสิ่งที่น่าสนใจของอาคารหลังนี้ได้แก่ ลักษณะของอาคารที่สร้างขึ้นในแบบอาคารจตุรมุขแฝด หรือที่เรียกว่า “จมุข” มีลวดลายบนหน้าบัน ซึ่งแต่เดิมเป็นลายปูนปั้น แต่ปัจจุบันเป็นไม้แกะสลัก ทำตามแบบเดิม โดยด้านหน้าของมุขกลางทำเป็นลายพระราชลัญจกรครุฑพาว์ มุขด้านใต้เป็นลายพระราชลัญจกรหงส์พินาศด้านหลัง-มุขกลางเป็นลายพระราชลัญจกรมังกรคาบแก้ว ส่วนมุขด้านเหนือเป็นลายพระราชลัญจกรไอยราพต

๓. พระที่นั่งพิมานรัตยา มีลักษณะเป็นหมู่ตึกกลางพระราชวัง สร้างขึ้นตามหลักฐานชากอาคารเดิม ประกอบด้วยอาคาร ๔ หลัง คือ อาคารปลัดซ้าย อาคารปลัดขวา พระที่นั่งพิมานรัตยาและอาคารศาลาเชิญเครื่อง กลุ่มอาคารพระที่นั่งพิมานรัตนานี้ สร้างขึ้นสำหรับใช้เป็นที่ประทับในเวลาที่พระองค์เสด็จประพาสพระนครศรีอยุธยา ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕ จึงพระราชทานอาคารกลุ่มนี้ให้เป็นที่ว่าการมณฑล

๔. พระที่นั่งพิชัยสถลลักษณะ (หอส่งกลอง) มีลักษณะเป็นอาคารหอสูง ๔ ชั้น บริเวณกำแพงด้านทิศตะวันออกและทิศใต้ ขนาดกว้าง ๑๕.๘๐ เมตร ยาว ๑๗.๐๐ เมตร สร้างขึ้นครั้งแรกในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้สร้างขึ้นใหม่อีกครั้งตามรูปแบบเดิม และใช้เป็นที่สำหรับประทับทอดพระเนตรดวงดาว โดยพระราชทานนามว่า พระที่นั่งพิชัยสถลลักษณะ

๕. ตึกสำหรับข้าราชการบริพาร เป็นอาคารที่สร้างขึ้นในบริเวณริมประตูพระราชวังด้านหน้า ปัจจุบันได้ถูกรื้อออกไปหมดแล้ว

๖. ตึกโรงม้าพระที่นั่ง ตั้งอยู่ริมกำแพงด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ขนาดกว้าง ๘.๐๐ เมตร ยาว ๑๒.๐๐ เมตร ปัจจุบันชำรุดโทรม

๗. อาคารสโมสรเสือป่า สร้างขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ขนาดกว้าง ๑๑.๒๐ เมตร ยาว ๒๐.๐๐ เมตร อยู่บริเวณกำแพงพระราชวังด้านทิศตะวันออก

๘. ตึกที่ทำการภาค สร้างขึ้นในสมัยพระยาโบราณราชธานินทร์ มีลักษณะเป็นอาคารชั้นเดียว สร้างขนานไปกับแนวกำแพงด้านทิศตะวันตกต่อกับทิศใต้ ด้านทิศตะวันตกยาว ๕๐.๐๐ เมตร ด้านทิศใต้ยาว ๖๕.๐๐ เมตร กว้าง ๑๐.๐๐ เมตร

ธ. ระบียงจัดตั้งศิลาจำหลัก สร้างเป็นระบียงมุงสังกะสียาวไปตามแนวกำแพงด้านทิศเหนือกับด้านทิศตะวันออก ใช้สำหรับเป็นที่เก็บรักษาบรรดาโบราณวัตถุและศิลปวัตถุ ซึ่งพระยาโบราณราชธานินทร์ท่านได้รวบรวมไว้

ปัจจุบันเป็นที่น่ายินดีอย่างยิ่งที่พระราชวังจันทร์เกษมได้รับพระราชทานรางวัลอาคารอนุรักษ์สถาปัตยกรรมไทยดีเด่น จากสมาคมสถาปนิกสยามในปี พ.ศ. ๒๕๓๗ โดยได้แก่อาคารพลับพลาจตุรมุข อาคารสโมสรเสือป่า หอพิสัยศลลักษณะนับเป็นเกียรติประวัติและความภาคภูมิใจของเราชาวพระนครศรีอยุธยาอย่างยิ่ง

วังจันทร์เกษม มิวเซียมที่กรุงเทพฯ

ในระหว่างที่ท่านพระยาโบราณราชธานินทร์ได้รับราชการดำรงตำแหน่ง สมุหเทศาภิบาลมณฑลอยุธยา ท่านได้ทำการศึกษาและรวบรวมเรื่องราว รวมทั้งวัตถุสิ่งของที่สำคัญในบริเวณกรุงเทพฯ และบริเวณใกล้เคียงไว้เป็นจำนวนมาก โดยได้รวบรวมวัตถุเหล่านั้นมาเก็บรักษาไว้ที่พระราชวังจันทร์เกษม จนกระทั่งในปีพุทธศักราช ๒๔๔๕ สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ซึ่งในขณะนั้นดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ได้ทรงแนะนำและชักชวนให้พระยาโบราณราชธานินทร์จัดตั้งพิพิธภัณฑสถาน โดยประสงค์เพื่อใช้เป็นสถานที่

เก็บรวบรวมโบราณวัตถุและศิลปวัตถุมารักษาไว้แล้วเรียกว่า **“โบราณพิพิธภัณฑสถาน”** โดยในระยะแรกนั้น คงใช้ตึกโรงม้าพระที่นั่งเป็นที่เก็บรวบรวม ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๔๗ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ ได้เสด็จฯ มาทอดพระเนตรโบราณวัตถุและศิลปวัตถุต่างๆ จึงมีพระราชดำริโปรดเกล้าฯ ให้ย้ายวัตถุต่างๆ จากที่เดิม คือบริเวณโรงม้าพระที่นั่งเข้ามาเก็บรักษาและตั้งแสดงที่บริเวณอาคารพลับพลาจตุรมุข พร้อมทั้งจัดสร้างระบียงตามแนวอาคารด้านทิศเหนือและทิศตะวันออก เพื่อจัดตั้งวัตถุศิลาจารึก และประติมากรรมต่างๆ จากนั้นจึงตั้งชื่อว่า **“อยุธยาพิพิธภัณฑสถาน”**

ในปีพุทธศักราช ๒๔๕๑ เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ ได้เสด็จประพาสยุโรป ครั้นเมื่อพระองค์เสด็จถึงเมืองฮอมเบิร์ก ประเทศเยอรมัน ก็ทรงมีโทรเลขมาถึงสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ มีความว่า “มิวเซียมที่นี่ เหมือนมิวเซียมที่กรุงเทพฯ ออกคิดถึงพระยาโบราณฯ ฉันจะแต่งหนังสือมิวเซียมนี้” ด้วยเหตุนี้เอง “อยุธยาพิพิธภัณฑสถาน” จึงเป็นที่รู้จักในบรรดาผู้สนใจและรักษาในงานด้านประวัติศาสตร์โบราณคดีของชาติในเวลานั้น

จากนั้นมา ในวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๔๗๗ กรมศิลปากร ได้ประกาศให้ อยุธยาพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ในนาม พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ จันทรเกษม

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ จันทรเกษม

ในปัจจุบันพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ จันทรเกษม ได้มีการจัดแสดงนิทรรศการถาวร แบ่งออกได้เป็น ๓ ส่วน คือ

๑. การจัดแสดงในพลับพลาจตุรมุข จัดแสดงโบราณวัตถุชิ้นสำคัญๆ ที่ได้มาจากการรวบรวม

รวมของพระยาโบราณราชธานินทร์ อาทิ พระพุทธรูปปางต่างๆ อาวุธสงครามในสมัยโบราณ งานเครื่องมุก และที่สำคัญได้แก่บรรดาเครื่องใช้ส่วนพระองค์ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ เช่น พระแท่นบรรทม พระราชอาสน์ พร้อมเสวตฉัตรพระฉาย เป็นต้น ปัจจุบันพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ จันทรเกษม โดยกรมศิลปากร กำลังมีแนวทางจะปรับปรุงและพัฒนาการจัดแสดงให้น่าสนใจยิ่งขึ้น โดยจะวางแนวทางการปรับปรุงนิทรรศการภายในอาคารดังกล่าวให้เป็นลักษณะของอนุสรณ์สถานของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ เพื่อเป็นการเทิดพระเกียรติ

๒. การจัดแสดงในพระที่นั่งพิมานรัตยา เป็นการแสดงโบราณวัตถุชิ้นสำคัญในลักษณะเดียวกับพลับพลาจตุรมุข นอกจากนี้ยังมีบรรดา งานเครื่องไม้แกะสลักที่มีความงดงามในฝีมือช่าง ครึ่งสมัยอยุธยาตอนปลาย จนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ตอนต้นอีกหลายชิ้น การจัดแสดงนิทรรศการ

ถาวรในอาคารหลังนี้ ได้รับการปรับปรุงในปี พ.ศ. ๒๕๓๖ โดยมีการใช้ภาพถ่ายสีขนาดใหญ่ การให้แสงและสีกับศิลปวัตถุ ทำให้น่าดูชมมากยิ่งขึ้นกว่าในอดีตที่ผ่านมา

๓. การจัดแสดงภายนอกอาคาร จัดเป็น นิทรรศการกลางแจ้ง บริเวณระหว่างอาคาร พลับพลาจตุรมุขและพระที่นั่งพิมานรัตยา โดยแสดงเป็นโบราณวัตถุประเภทศิลา เช่น เทวรูปศิลา พระพุทธรูปศิลา รวมทั้งปืนใหญ่ในสมัยอยุธยา อีกด้วย

นอกจากนี้ ความงดงามทางด้านสถาปัตยกรรม ซึ่งน่าดูน่าชมอีกหลายๆ อย่าง เช่น พระที่นั่งพิสัยศัลลักษณ์ (หอดูดาว) อาคารสโมสรเสือป่า ดึกที่ทำการภาค ในปัจจุบันกรมศิลปากรกำลังมีแนวทางที่จะปรับปรุงพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ จันทรเกษมแห่งนี้ในรูปแบบที่สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น รวมทั้งมีการปรับปรุงตัวอาคารและบริเวณให้มีความงดงามเหมือนดังที่เคยรุ่งเรืองอยู่ในอดีตที่ผ่านมา

“ทิศทางภาษาไทย...จะก้าวไปทางใดกัน”

สุรางรัตน์ บุขบวรรณ

ได้มีโอกาสไปร่วมงานสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง ทิศทางภาษาไทย ที่กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร จัดขึ้น เมื่อวันที่ ๒๙ - ๓๑ พฤษภาคม ที่ผ่านมา ระยะเวลา ๓ วัน ดูจะน้อยไปสักนิด เมื่อเทียบกับปัญหามากมายที่เกิดขึ้นกับคนไทยในปัจจุบัน เกี่ยวกับเรื่องการใช้ภาษาไทย และถ้าเทียบกับเวลาในการพูดของวิทยากรแต่ละท่าน ที่เปี่ยมไปด้วยความสามารถ เวลาที่ดูเหมือนจะผ่านไปเร็วเหลือเกิน

บรรยากาศทั่วๆ ไป เป็นกันเองมาก ทั้งที่จำไว้ว่าเป็นการสัมมนาทางวิชาการ แต่ก็ดูสบายๆ และลงตัวดี ผู้เข้าร่วมสัมมนา (ซึ่งวิทยากรบางท่านใช้คำว่าสัมมนากร) ส่วนใหญ่เป็นครูสอนภาษาไทย ที่พยายามอย่างยิ่งที่จะปลูกฝังสำนึกของเด็กไทย และให้เด็กไทยใช้ภาษาไทยได้อย่างถูกต้องและ

สวยงาม มีสื่อมวลชนให้ความสนใจบ้าง แต่ไม่มากนัก เมื่อเทียบกับว่าสื่อมวลชนจะเป็นผู้มีอิทธิพลกับภาษาไทยในวันนี้และวันหน้ามากที่สุดคนหนึ่ง

ประธานในการเปิดงานคือ ฯพณฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ องคมนตรีและรัฐบุรุษ ท่านได้แสดงปาฐกถาพิเศษเรื่อง ภาษาไทยของเรา ซึ่งเน้นให้เห็นความสำคัญของภาษาไทยที่เป็นเอกลักษณ์ของชาติ ในยุคโลกาภิวัตน์ที่ทุกสิ่งทุกอย่างคล้ายคลึงกันไปหมด จึงขอให้ทุกคนช่วยกันรักษาเอกลักษณ์ของชาติให้ดำรงอยู่

ส่วนการสัมมนาทั้ง ๓ วันนั้น มีหัวข้อต่างๆ คือ ภาษาไทยวันนี้, ภาษาไทยในทศวรรษหน้า, สุนทรียภาพทางภาษา, การสัมมนาเชิงปฏิบัติการเรื่อง “ถ้าเพราะคือสังวาลย์

กอบแก้ว”, “อ่านพากย์วิจิตรวรรณ ชาบโสด” และ “เรียบเรียงคำกรองร้อย ประพันธ์” มีวิทยากรหลายท่านที่มาพร้อมอภิปรายและสนทนา คือ ศ.ดร. ประเสริฐ ณ นคร, ศ.ดร. กาญจนา นาคนกุล, ศ. สุมณ อมรวิวัฒน์, ศ.ดร. สุจิตต์ เพียรชอบ จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, รศ. ขวัญดี อัดวาภูมิชัย จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ศ.ดร. กุสุมา รัชชมนี จากราชบัณฑิตยสถาน, รศ.ดร. อัมพร สุขเกษม, ดร. ถนอมวงศ์ ล้ายอดมรรคผล, รศ. นันทา ขุนภักดี จากมหาวิทยาลัยศิลปากร สื่อมวลชนที่เข้าร่วมเป็นวิทยากร คือ ผุสชา โทณะวณิก, จักรภพ เพ็ญแข นอกจากนี้ยังมีนักเขียนผู้ “เรียบเรียงคำกรองร้อย ประพันธ์” เข้าร่วมเป็นวิทยากรอีก ๓ ท่านคือ ดร. วินิตา ดิถียนต์ (ว. วินิจัยกุล), เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์, ธีระภาพ โลหิตกุล ซึ่งชื่อเสียงและผลงานของทั้ง ๓ ท่านก็เป็นที่ยู้งักกันดีอยู่แล้ว ทั้งงานเขียนนวนิยาย บทกวี และงานเขียนสารคดี โดยมีผู้ดำเนินการอภิปรายผู้ทรงคุณวุฒิ คือ คุณหญิงกุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ, พรสวรรค์ อุทาวุฒิพงศ์ และวัฒนะ บุญจับ

การอภิปรายและการสนทนาส่วนใหญ่แสดงให้เห็นถึงปัญหาการใช้ภาษาไทยที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน การวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา รวมทั้งเสนอแนะแนวทางแก้ไข ซึ่งโดยรวมแล้ว ต้องให้ทุกคนตระหนักถึงคุณค่าของภาษาไทยและให้สำนึกว่า

เป็นคนไทยต้องพูดภาษาไทยให้ชัดเจน เหมาะสม ถูกต้อง และสามารถสื่อความหมายได้ตามต้องการ ในยุคของการสื่อสารไร้พรมแดนนี้ เราสามารถรับทราบข้อมูลจากทุกมุมโลกได้ในเวลาอันรวดเร็ว ผู้มีข้อมูลข่าวสารมากมายได้เปรียบ การเรียนรู้ภาษาจึงสำคัญต่อการรับสาร เมื่อเป็นเช่นนี้ ภาษาไทยก็เปลี่ยนแปลงไป เพื่อให้เหมาะสมกับเวลาที่เร่งรีบของการดำเนินชีวิต จนบางครั้งก็มองข้ามเรื่องของความถูกต้องและการสื่อความหมายที่ชัดเจนไป นอกจากความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เห็นได้ชัดแล้ว ค่านิยมในด้านการอ่าน รวมทั้งพฤติกรรมการอ่านของวัยรุ่นในปัจจุบันก็เปลี่ยนแปลงไป การอ่านหนังสือของเด็กในปัจจุบันเน้นที่หนังสือแฟชั่นเป็นส่วนใหญ่ จึงเมื่อต้องการที่จะสื่อสารของตัวเองออกไปให้ผู้อื่นเข้าใจอย่างลึกซึ้งก็ไม่สามารถหาคำพูดมาสื่อความหมายที่ตรงกับใจของตัวเองได้ วัยรุ่นจึงต้องบัญญัติศัพท์ที่จะสื่อได้ตรงกับใจของตัวเองขึ้นมาใหม่และใช้กันอย่างแพร่หลายในทุกวงการ คำบางคำที่ไม่สื่อความหมายอะไรเลย อย่างเช่น มันเป็นอะไรที่ แบบว่า ประมาณนั้น จึงเป็นคำพูดที่เปล่งออกมาในขณะที่คิดคำอื่นไม่ออก ต่อมาจึงกลายเป็นคำพูดติดปากที่ออกจากปากมาโดยไม่รู้ตัว

(อ่านต่อหน้า ๒๔)

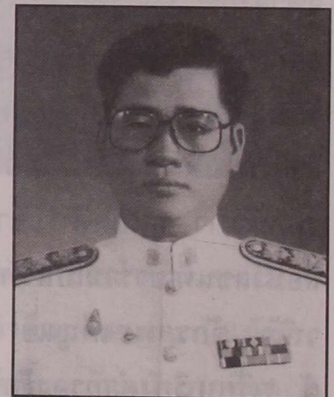
แนะนำผู้บริหาร

งานเผยแพร่

แนะนำผู้บริหารของกรมศิลปากร ในฉบับนี้ เป็นผู้บริหารจากสถาบันศิลปกรรม ซึ่งเป็นโครงสร้างใหม่ที่ได้เปลี่ยนแปลงจากหน่วยงานเดิม สถาบันศิลปกรรมเป็นหน่วยงานที่เปลี่ยนแปลงจากการรวมโครงสร้างเดิม คือ ส่วนหนึ่งจากกองสถาปัตยกรรม ส่วนหนึ่งจากกองหัตถศิลป์ และวิทยาลัยช่างศิลป์ ซึ่งเดิมสังกัดกองศิลปศึกษา

นายอาร์กซ์ สังหิตกุล

- เกิด** ๑๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๙๒
- การศึกษา** ปริญญาตรี วิศวกรรมโยธา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปริญญาโท วิศวกรรมโยธา (สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย)
- การฝึกอบรม** “Training Course for Spafa-Sub-Center Indonesia
Preservation and Restoration of Ancient Monuments”
- การทำงาน** บรรจุเข้ารับราชการ เมื่อวันที่ ๒ กรกฎาคม ๒๕๑๖ ตำแหน่ง นายช่างตรี
- ๒๕๑๘ ตำแหน่งวิศวกรโยธา ๓
- ๒๕๒๕ ตำแหน่งวิศวกรโยธา ๖ (หัวหน้างานวิศวกรรม กองสถาปัตยกรรม)
- ๒๕๓๓ ตำแหน่งวิศวกรโยธา ๘ (หัวหน้าฝ่ายออกแบบโครงสร้าง กองสถาปัตยกรรม)
- ๒๕๓๘ รักษาราชการแทน ผู้อำนวยการสถาบันศิลปกรรม กรมศิลปากร
- ตำแหน่งปัจจุบัน** ผู้อำนวยการสถาบันศิลปกรรม

แนะนำผู้บริหาร

นายชิน ประสงค์

เกิด ๖ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๕
การศึกษา วิทยาลัยช่างศิลป์ ศิลปบัณฑิต (ประติมากรรม)
มหาวิทยาลัยศิลปากร
การทำงาน เข้ารับราชการ ๑๖ ตุลาคม ๒๕๑๓ ตำแหน่งประติมากร
ตำแหน่งปัจจุบัน ผู้อำนวยการส่วนประติมากรรม

นายอนันต์ สวัสดิสวนีย์

เกิด ๒๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๒
การศึกษา ศ.บ. (มัณฑนศิลป์) มหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ. ๒๕๐๘
การทำงาน เริ่มรับราชการครั้งแรก เมื่อวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๑๖
ตำแหน่งช่างประณีตศิลป์ สังกัดกองหัตถศิลป์
ตำแหน่งปัจจุบัน นักวิชาการช่างศิลป์ ๗

นายสุทิน เจริญสวัสดิ์

เกิด ๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๕ ภูมิลำเนา จังหวัดนนทบุรี
การศึกษา ปริญญาตรี สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล
ตำแหน่งปัจจุบัน วิศวกรโยธา ๗ ส่วนวิศวกรรม สถาบันศิลปกรรม

นางไพลิตร วิไลวรรณ

- เกิด ๒๒ เมษายน พ.ศ. ๒๔๙๔
- การศึกษา ศิลปศาสตรบัณฑิต (การจัดการทั่วไป) สถาบันราชภัฏ
บ้านสมเด็จเจ้าพระยา
- การทำงาน
- ๓๐ ต.ค. ๒๕๑๕ เริ่มรับราชการในตำแหน่งพนักงานบัญชีจัดวา แผนกคลัง สำนักงานเลขานุการกรม
- ๖ ก.ย. ๒๕๓๑ เจ้าหน้าที่บริหารงานพัสดุ ๖ งานพัสดุ ฝ่ายคลัง สำนักงานเลขานุการกรม
- ๑ มี.ค. ๒๕๓๔ เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป ๖ ฝ่ายบริหารงานทั่วไป กองหัตถศิลป์
- ตำแหน่งปัจจุบัน เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป ๗ ฝ่ายบริหารงานทั่วไป สถาบันศิลปกรรม

นายเกรียงไกร สัมผัสชิต

- การศึกษา ปริญญาตรีทางสถาปัตยกรรม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
M.S. Environmental Design, Pratt Institute, N.Y., U.S.A.
Certificate in Restorstion, Florence Italy
- การทำงาน
- ๑ ธ.ค. ๑๙ เริ่มรับราชการในตำแหน่งมัณฑนากร ๓ งานมัณฑนศิลป์ กองสถาปัตยกรรม
- ๑ ก.พ. ๒๗ สถาปนิก ๕ ฝ่ายออกแบบสถาปัตยกรรมและบูรณะปฏิสังขรณ์ กองสถาปัตยกรรม
- ๑ ต.ค. ๓๐ หัวหน้าฝ่ายสำรวจและโครงการ กองสถาปัตยกรรม
- ๑ ต.ค. ๓๖ สถาปนิก ๗ ผู้อำนวยการด้านการออกแบบวางผังสถาปัตยกรรมไทย
- ตำแหน่งปัจจุบัน ผู้อำนวยการส่วนสถาปัตยกรรม

นายสุเทพ วิริยะบุศย์

การศึกษา โรงเรียนช่างศิลป์
ศ.บ. (มณฑนศิลป์) มหาวิทยาลัยศิลปากร ปี ๒๕๑๔

การทำงาน

พ.ศ. ๒๕๑๖ นายช่างศิลปกรรมตรี

พ.ศ. ๒๕๓๔ มณฑนากร ๗

พ.ศ. ๒๕๓๘ รักษาการ ผู้อำนวยการส่วนมณฑนศิลป์

ตำแหน่งปัจจุบัน ผู้อำนวยการส่วนมณฑนศิลป์

นางเปี่ยมสุข เจริญรุ่งเรือง

เกิด ๒๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๓

การศึกษา ศิลปศาสตรบัณฑิต (จิตรกรรม) มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปีการศึกษา ๒๕๐๘

การทำงาน

๒๑ มิ.ย. ๒๕๐๘ ตำแหน่งครูตรี แผนกโรงเรียนช่างศิลป์ สังกัดกองศิลป-
ศึกษา กรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ

ตำแหน่งปัจจุบัน รักษาการในตำแหน่งส่วนจิตรกรรมและศิลปประยุกต์

นายธงชัย รักปทุม

เกิด ๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๔

การศึกษา ศ.บ. จิตรกรรม (เกียรตินิยมอันดับสอง)
Dip. Pittura, Accademia di Belle Arti di Roma, Italy.

การทำงาน

พ.ศ. ๒๕๑๑ เริ่มรับราชการตำแหน่ง อาจารย์ตรี

พ.ศ. ๒๕๑๓ ตำแหน่ง อาจารย์โท

พ.ศ. ๒๕๒๗ ตำแหน่ง อาจารย์ ๒ ระดับ ๖

พ.ศ. ๒๕๒๘ ตำแหน่ง ผู้ช่วยผู้อำนวยการวิทยาลัยช่างศิลป์

พ.ศ. ๒๕๓๔ ตำแหน่ง ผู้อำนวยการวิทยาลัยช่างศิลป์

ตำแหน่งปัจจุบัน ผู้อำนวยการวิทยาลัยช่างศิลป์, ผู้อำนวยการวิทยาลัยชุมชนกรุงเทพ

พระพุทธรูปบาทแห่งใหม่ที่สุพรรณบุรี

จุฬารักษ์ หงษ์ทอง

จังหวัดสุพรรณบุรี ได้มีการค้นพบรอยพระพุทธรูปโบราณแห่งใหม่ บนเขาดิสลัก ตั้งอยู่ในเขตวัดดิสลัก ตำบลดอนคา อำเภอดอนทอง เมื่อเดือนสิงหาคม ๒๕๓๘ ที่ผ่านมา ซึ่งนับได้ว่าเป็นการค้นพบรอยพระพุทธรูปแห่งใหม่ล่าสุดและเป็นการค้นพบหลักฐานทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์ที่สำคัญมากอีกอย่างหนึ่ง เพราะว่าทั้งรอยพระพุทธรูปและตำแหน่งที่พบนั้น เป็นกุญแจสำคัญที่จะทำให้ทราบถึงระบบสัญลักษณ์ในเรื่องจักรวาลและพัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมของผู้คนสมัยทวารวดีในภูมิภาคทางตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา หรือเป็นสิ่งที่เรียกว่า “รอยต่อ” ในเรื่องประวัติศาสตร์ทวารวดีตอนปลายกับสมัยลพบุรี

รอยพระพุทธรูปบนเขาดิสลักที่พบใหม่นี้ เป็นรอยพระพุทธรูปรอยเดียว สลักลงบนแผ่นหินปูนหรือหินชนวน มีสีดำ ขนาด ๑๔๒.๖๖ เซนติเมตร ลักษณะของรอยพระพุทธรูปจะโดดเด่นแตกต่างไปจากรอยพระพุทธรูปที่พบโดยทั่วไป นั่นก็คือ ลักษณะลวดลายมงคล ๑๐๘ ประการ สลักไว้ภายในรูปวงกลมเป็นดวงๆ โดยเรียงกันเป็นแถวๆ ละ ๘ ดวง ซึ่งรอยพระพุทธรูปทั่วไปนั้นจะสลักไว้ภายในกรอบตาตะแกรงรูปสี่เหลี่ยมและบริเวณสันพระบาทจะแคบ ทำให้เรียงดวงสัญลักษณ์มงคล ๑๐๘ ประการไม่ลงตัว ดังนั้นจึงได้เพิ่มดวงให้เต็ม โดยใช้สัญลักษณ์ที่เป็นมงคล ๑๐๘ ประการซ้ำกัน แต่เมื่อนับก็จะครบ ๑๐๘ ประการเช่นเดิม

มงคล ๑๐๘ ประการที่พบในรอยพระพุทธรูปบาทที่เขาดิสลักแห่งนี้ จะมีการจัดระเบียบภูมิสูงต่ำตามการจัดระบบในจักรวาล ก็คือ

ตรงสันพระบาทมีภาพสัตว์ กิณร ลวดลายสัญลักษณ์ที่เป็นดอกไม้ ธรรมจักร

เหนือขึ้นมามีภาพคน ลิง ปลา เรือ ซึ่งอยู่ในระดับกลางของรอยพระพุทธรูปบาท

ตรงศูนย์กลาง มีภาพธรรมจักร ๑๖ ซึ่งเป็นประธาน (รอยพระพุทธรูปบาทสมัยสุโขทัยนิยมสลักเป็นภาพดอกบัว)

เหนือขึ้นไปจนถึงนิ้วพระพุทธรูปบาท จะเป็นลวดลายที่ทำเป็นภาพเทพเจ้าอยู่ในท่าเหาะและทำนั่งแบบมหาราชลีลา และแบบนั่งขัดสมาธิเป็นต้น

สัญลักษณ์ต่างๆ เหล่านี้ ทั้งรูปแบบและลวดลายทางศิลปะ แสดงให้เห็นว่า เป็นศิลปะแบบทวารวดีอย่างชัดเจน กำหนดอายุอย่างคร่าวๆ โดยเปรียบเทียบกับอายุของรอยพระพุทธรูปบาทที่พบในเมืองพุกามของพม่า ประมาณอายุได้ไม่ต่ำพุทธศตวรรษที่ ๑๗-๑๘

สำหรับรอยพระพุทธรูปบาทที่เพิ่งค้นพบนี้ มีลักษณะคล้ายกับพระพุทธรูปบาทสมัยสุโขทัยและสมัยอยุธยาที่สลักลงบนแผ่นหิน ทว่าจะมีลวดลายสัญลักษณ์ที่เป็นมงคล ๑๐๘ ประการและการจัดระเบียบแตกต่างจากรอยพระพุทธรูปบาทสมัยสุโขทัย แต่จะมีส่วนคล้ายรอยพระพุทธรูปบาทสมัยอยุธยาตอนปลายคือการจัดระเบียบมงคล ๑๐๘ ประการ มีลักษณะเป็นภูมิสูงต่ำตามการจัดระบบในจักรวาล

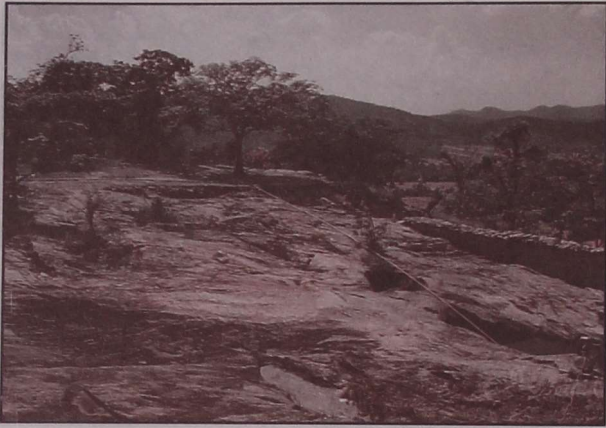
ในบริเวณที่พบรอยพระพุทธรูปบาทนี้ ได้มีการค้นพบกระเบื้องขยาควาตินเผาที่ทำเป็นหน้ายักษ์ มีลักษณะเช่นเดียวกันกับที่พบในเขตเมืองไรรอดและสระโกสินารายณ์ ซึ่งเป็นศิลปะในสมัยลพบุรี และได้พบเศษอิฐ สันนิษฐานว่าเป็นฐานหรือเป็นอาคารสำหรับประดิษฐานพระพุทธรูปบาท ลักษณะ

ของอิฐนี้จะมีขนาดและเนื้อดินเป็นแบบในสมัยอยุธยาตอนต้น จากหลักฐานเหล่านี้สรุปว่า บริเวณเขาดิสลักแห่งนี้ เป็นเส้นทางสัญจรและค้าขายกันระหว่างกรุงศรีอยุธยาและเมืองมอญของพม่า ผ่านสามชุก ศรีประจันต์ ไรรอด โกสินารายณ์ และปราสาทเมืองสิงห์ และในบริเวณเขาดิสลักนี้เป็นเขตที่มีความสัมพันธ์กับชุมชนทวารวดีอันเก่าแก่ โดยมีเมืองอู่ทองเป็นศูนย์กลาง ซึ่งเมืองอู่ทองนี้เป็นเมืองทวารวดีที่สืบเนื่องมาจากชุมชนในจุดแรกเริ่มประวัติศาสตร์ตั้งแต่สมัยสุวรรณภูมิ-พูนิน ดังนั้นเมืองอู่ทองนี้จึงเป็นเมืองที่เก่าแก่ที่สุดในประเทศไทย อีกทั้งยังเป็นเมืองเก่าที่ติดต่อกับภายนอกทางทะเล และยังมีเส้นทางเดินบกติดต่อกับบ้านเมืองต่างๆ ในภูมิภาคนี้อีกด้วย

เนื่องจากรอยพระพุทธรูปบาทบนเขาดิสลักนี้เป็นรอยพระพุทธรูปบาทที่มีมงคล ๑๐๘ ประการ ที่เก่าแก่ที่สุดในประเทศไทย ดังนั้นกรมศิลปากร จังหวัดสุพรรณบุรี และวัดเขาดิสลัก จะทำการก่อสร้างพระมณฑปและวิหารประดิษฐานรอยพระพุทธรูปบาทเพื่อเป็นการศึกษาและสักการบูชาของประชาชนในท้องถิ่นและประชาชนโดยทั่วไป

ลักษณะของมณฑปพระพุทธรูปบาทที่สร้าง มีต้นแบบมาจากพระมณฑป วัดพระศรีรัตนศาสดาราม เป็นอาคารสี่เหลี่ยมจัตุรัส ตั้งอยู่บนฐานบัวหินอ่อน มีบันไดทางขึ้น-ลง ทั้ง ๔ ด้าน

บนฐานบัวมีเสานางเรียง ย่อมุมไม้สิบสองโดยรอบ
ฐานเสาเป็นหินอ่อนมีบัวหัวเสา ผนังก่ออิฐฉาบปูน
ภายนอกประดับด้วยแผ่นโลหะดุนลายพุ่มข้าว
บิณฑ์และเทพนม ปิดกระจกสี ผนังภายในติด
ทองแดงลายฉลุ ชุ่มประตูทางเข้า-ออก ทั้ง ๔ ด้าน
เป็นทรงมณฑป บานประตูเป็นไม้แบบโบราณ
ประตูภายนอกเขียนลายรดน้ำ ภายในทาสีแดง ฝา
เพดานภายนอกมณฑปทาสีปิดทองลายฉลุ ภายใน
เป็นไม้เข้ล้นกรอบแฉ่นไม้ปิดทองเป็นดาวเพดาน
ไม้แกะสลักปิดทองประดับกระจกสีหลังคามณฑป ๗
ชั้น ส่วนยอดประกอบด้วย ชั้นบัลลังก์ เหม บัวกลุ่ม
ปลียอดและเม็ดน้ำค้าง เหนือเม็ดน้ำค้างปักพุ่ม
ข้าวบิณฑ์โลหะปิดทองเครื่องประดับบนหลังคา
ประกอบด้วยงานปูนปั้น ชุ่มบันแถลง นาคปัก
กระจัง หลังคาทั้งหมดปิดทองประดับกระจกสี พื้น
ชั้นบันไดและราบันไดทั้งหมดเป็นหินอ่อน

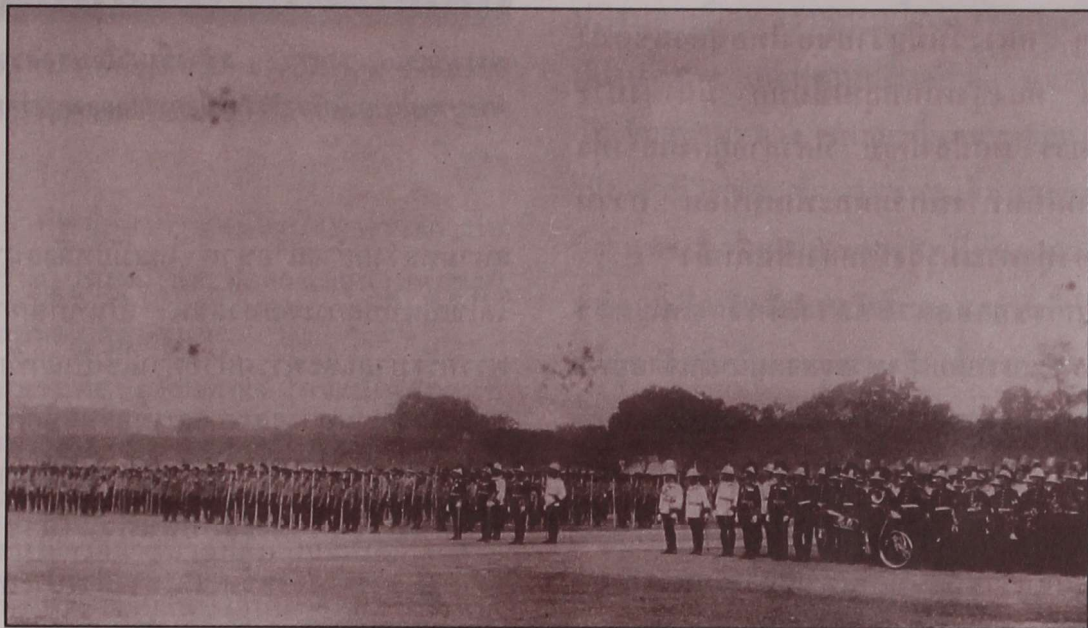
ส่วนพระวิหารพระพุทธบาทจำลองนั้น เป็น
อาคารสี่เหลี่ยมผืนผ้า ตั้งอยู่บนฐานบัวทาสีมีบันได

ทางขึ้น-ลง ทั้ง ๔ ด้าน ราวระเบียงก่ออิฐฉาบปูน
บันบัว เสารับลูกกลมเป็นเสาเม็ด เสาพระวิหารย่อ
มุมไม้สิบสอง มีบัวเสาดัดทองประดับกระจกสี คันทวย
ปูนปั้นปิดทองประดับกระจกสี ฝาเพดาน
ภายนอกพระวิหารปิดทองลายฉลุ ภายในเป็นไม้
เข้ล้นติดดาวเพดาน ไม้แกะสลักปิดทองประดับ
กระจกสี หลังคาโครงสร้างคอนกรีตและไม้มุงด้วย
กระเบื้องกาบกล้วยเคลือบสี กระเบื้องชายมีลวด
ลายเคลือบสี ใบระกาเป็นคอนกรีตปูนปั้นปิดทอง
ประดับกระจกสี หน้าบันเป็นปูนปั้นปิดทองประดับ
กระจกสีเช่นกัน

พระมณฑปและพระวิหาร วัดเขาดีสลัก
เป็นงานก่อสร้างอาคารใหม่ตามรูปแบบสถาปัตย-
กรรมไทย ที่ต้องใช้ช่างที่มีความรู้ ความชำนาญ
และมีประสบการณ์ในด้านนี้ ซึ่งกรมศิลปากร จะได้
ดำเนินการดูแลอย่างใกล้ชิด เพื่อการก่อสร้าง
อาคารทางสถาปัตยกรรมไทยที่มีคุณค่าต่อไป *

สนามหลวง หน้าหนึ่งของประวัติศาสตร์

สุรางรัตน์ บุขบรรณ

สนามหลวงเมื่อมีงานฉลองกรุงรัตนโกสินทร์ ครบ ๑๕๐ ปี

บริเวณที่ตั้งของสนามหลวงในปัจจุบัน ล้อมรอบด้วยถนน ๓ สาย คือ ถนนหน้าพระลาน ถนนหน้าพระธาตุ และถนนราชดำเนินใน สนามหลวงเป็นสนามใหญ่ข้างพระบรมมหาราชวังด้านทิศเหนือที่มีประวัติศาสตร์และความเป็นมาที่ยาวนาน ยิ่งใหญ่ นอกเหนือไปจากการเป็นเพียงสนามใหญ่ธรรมดาเท่านั้น

นับตั้งแต่การสร้างกรุงเทพเป็นราชธานีภายในเขตกำแพงเมือง ซึ่งถือแนวคลองโอ่งอ่างหรือคลองบางลำพูเป็นคูเมืองนอกกำแพง จากปากคลองบางลำพูถึงป้อมพระอาทิตย์ไปถึงสะพานหินและออกปากคลองที่วัดบพิตรพิมุขเป็นเกณฑ์

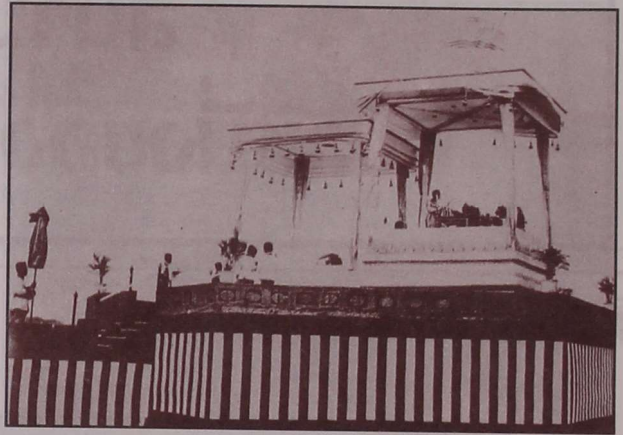
สนามข้างพระบรมมหาราชวังด้านทิศเหนือถือกันว่าเป็นสนามที่ใหญ่ที่สุดในพระนคร สนามหลวงแต่เดิมมีอาณาเขตเล็กกว่าปัจจุบัน เพราะซีกด้านทิศเหนือแต่เดิมเป็นอาณาบริเวณของวังหน้า เดิมเรียกสนามหลวงว่า ท่งพระเมรุ เพราะใช้เป็นสถานที่สำหรับการสร้างพระเมรุ และทำพิธีพระเมรุมาศของกษัตริย์ เลียนแบบสมัยอยุธยาที่ใช้ฝังตรงข้ามคูเมืองเป็นที่สร้างพระเมรุมาศ (บริเวณทางใต้ของวัดหน้าพระเมรุ) ในยามที่ไม่มีการสร้างพระเมรุ สนามหลวงก็ใช้เป็นที่พักชั่วคราวเพื่ออวดต่างชาติ ในสมัยรัชกาลที่ ๕ ก็ใช้เป็นที่พักทหารซ้อมรบอวดแสนยานุภาพ เพื่อให้จีนอึ้งยี่ในบางกอก

เกรงกลัว บางคราวก็ใช้เป็นทีเล่นไชนระหว่าง
วังหลวงกับวังหน้า ใช้ผู้แสดงจำนวนมากเป็นที่
ครึกครื้น แต่ในยามปกติที่ไม่มียานใดๆ ก็จะกลาย
เป็นทุ่งร้าง นากลับ ดังคำบอกเล่าของ เหม เวชกร
ที่ว่า

**“ทุ่งพระเมรุระยะทางยาวมาก สมัยนั้น
ทุ่งพระเมรุเป็นทุ่งสำหรับทำศพของพระเจ้าแผ่นดิน
ปล่อยทุ่งไว้เฉยๆ เพื่อรอเวลาฝังพระศพ เป็น
ทุ่งจริง ๆ กลางวันมีควายของไทยของแขกมา
เลี้ยงกัน ท้องทุ่งเป็นหลุมเป็นบ่อ มีน้ำขังบ้าง
ตามสมควร ผักปลาที่ขุม มีศาลาอยู่กึ่งกลางทุ่ง
เพื่อให้คนเดินทางพักผ่อนและพักผ่อนน้อย ความ
วังเวงของทุ่งพระเมรุจึงนากลับเป็นที่หนึ่ง”**

การขยายสนามหลวงให้กว้างใหญ่กว่า
เดิมนั้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ทรงเห็นแบบแผนของนครกัลกัตตา ซึ่งมีสนามที่
กว้างใหญ่ ให้ผู้คนพากันไปพักผ่อนหย่อนใจ และ
เดินเล่นในยามเย็น ประกอบกับเมื่อทรงแต่งตั้ง
ตำแหน่งมกุฎราชกุมารแทนตำแหน่งวังหน้าที่เคย
มีมาแต่เดิม วังหน้าจึงถูกรื้อไปในสมัยรัชกาล
ของพระองค์ และได้ทรงวางแผนสนามหลวงให้
สวย ปลูกต้นมะขามล้อมรอบไว้เป็นที่พักผ่อนใน
ฤดูร้อน มีกีฬาแข่งขันการชักว่าว มีการมหรสพ
ต่างๆ การเฉลิมฉลอง และการซ้อมรบ สนามหลวง
จึงมีลักษณะกว้างขวางกว่าในอดีต และเป็นรูปวงรี
เนื่องจากการขยายอาณาเขตไปทางด้านทิศเหนือ
บริเวณที่เป็นวังหน้าเดิม และมีต้นมะขามล้อมรอบ
ดังในปัจจุบัน

สนามหลวงในอดีต เคยมีบทบาทสำคัญ
มากมาย บางเรื่องก็หวาดเสียว เช่น ในสมัย
สงครามเอเชียบูรพา ทหารวิ่งผ่านสนามหลวงขณะ
ฟ้ากำลังคะนองถูกฟ้าผ่าตาย วันที่ ๖ ตุลาคม
๒๕๑๙ ทหาร ตำรวจ เข้ายึดมหาวิทยาลัยธรรม-
ศาสตร์ จับเอาฝ่ายตรงข้ามมาแขวนคอที่ต้นมะขาม

พระมณฑปบวงสรวง สร้างขึ้นเพื่อบวงสรวงสมเด็จพระ
พระบูรพมหากษัตริยาธิราชเมื่อคราวฉลองกรุงรัตนโกสินทร์
๑๕๐ ปี

สนามหลวงอย่างน่าอนาถ ในสมัยหลังสนามหลวง
ได้ใช้เป็นที่ปลุกระดมมวลชน เป็นที่ที่นักการเมือง
พรรครัฐบาลและพรรคฝ่ายค้านใช้เป็นเวทีการต่อสู้
ทางการเมืองนอกรัฐสภา และเมื่อสิ้นสมัยการชุมนุม
วันเสาร์ วันอาทิตย์ สนามหลวงก็เปิดตลาดนัด
ให้ผู้คนมาจับจ่ายใช้สอยสินค้านานาชนิดของ
ชาวกูร ชาวต่างจังหวัด และชาวต่างประเทศ เช่น
นก สุนัข แมว สัตว์แปลกๆ ร้านขายของเก่า ขาย
สรรพสินค้าของกินนานาสาระพัน เครื่องสมุนไพร
ไม้ดอกไม้ประดับ เสื้อผ้าของใช้ กระทั่งร้านขาย
อาหารทุกประเภท ในขณะที่ยังไม่มีตลาดนัดสวน
จตุจักรเช่นปัจจุบัน

หมอดูโค่นต้นมะขาม เป็นต้นดำรับจาก
สนามหลวงในสมัยก่อนเช่นกัน สนามหลวงกับ
หมอดูน่าจะเป็นสถาบันโบราณที่เก่าแก่ที่สุดของ
กรุงเทพฯ มีทั้งดูเลข ๗ ตัว ดูลายมือ ดูโหราศาสตร์
ดูไฟปอก รวมทั้งการแสดงกลก็เป็นกิจกรรมที่
ควบคู่กันมา การเล่นเกมขายยา นักต้มหมูกอยดัม
คนดู การแสดงกลสนามหลวงสมัยก่อนดูจะแสดง
เป็นศิลปวิชาการที่ค่อนข้างน่าทึ่ง เพราะเป็นการ
แสดงกลางแจ้ง คนดูล้อมรอบวงยังจับไม่ได้ ร้าน
ขายหนังสือแบกะดิน ก็ล้วนเป็นหนังสือดีๆ เป็น

การแสดงมหรสพที่ท้องสนามหลวงในพระราชพิธีฉลองพระนครและวัดพระศรีรัตนศาสดาราม พ.ศ. ๒๔๗๕

หนังสือเก่าที่หาได้ยาก แต่ปัจจุบันทางราชการได้รื้อถอนร้านไปหมด และตลาดนัดสนามหลวงก็กลายเป็นอดีตไปแล้วเช่นกัน

สนามหลวงด้านทิศใต้มักจะเป็นสถานที่ประกอบพระราชพิธีสำคัญสำหรับพระมหากษัตริย์และเจ้านาย ส่วนด้านทิศเหนือเคยใช้เป็นที่สร้างพระพุทธรูปปางลีลาขนาดย่อมเป็นแบบอย่างที่จะไปสร้างที่พุทธมณฑลในปัจจุบัน โดยอาถรรพณ์ศาสตร์ถือว่าทิศใต้เป็นทิศมงคลเป็นเพศชาย สมัยโบราณเรียกว่าทิศห้วนนอน ส่วนทิศเหนือคือทิศปลายตีนเป็นเพศหญิง การทำกิจกรรมต่างๆ ใน

สนามหลวงเมื่อคราวใช้เป็นปริมณฑลพระราชพิธีกาญจนภิเษก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงครองราชย์ครบ ๕๐ ปี เมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน ๒๕๓๙

ท้องสนามหลวงจึงมักจะมีการแบ่งทิศหญิงชายเพื่อความเป็นสิริมงคลกับตัวเอง

และถ้าสนามหลวงเป็นบุคคล ก็คงจะผ่านรสชาติของชีวิตแบบต่างๆ มาอย่างโชกโชน เคยหึกเหิมเมื่อชาววังหน้าสมัยต้นราชวงศ์จักรีลากปืนใหญ่ขึ้นป้อมไพฑูรย์ เพื่อยิงกับพวกวังหลวง เคยใหญ่โตสง่าผ่าเผยเมื่อนายทหารฝรั่งมาปฏิรูปการฝึกทหารแบบยุโรป เคยภาคภูมิใจในผู้นำประเทศ เคยปลาบปลื้มเมื่อมีผู้คนมาดักบาตรกันเต็มสนามหลวง เคยสะอื้นหลายต่อหลายครั้งเมื่อเจ้าชีวิตและเจ้านายชั้นสูงสิ้นพระชนม์และมิ่งงานพระบรมศพและพระศพที่ท้องสนามหลวง เคยอาบเลือดในวันมหาวิปโยค และวันที่ทหารเข้ายึดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ต้องทนรำคาญเมื่อนักการเมืองมาตะโกนด่ากันอย่างหยาบคาย รวมทั้งชายหนุ่ม หญิงสาวมาทำการบดสีในคันท่อนมิด เคยถูกกล่าวหาว่าเป็นแหล่งก่ออาชญากรรมสมัยที่ยังไม่มีไฟสว่างโรยอย่างทุกวันนี้ เคยเป็นเวทีมหรสพที่เล่นกันทั้งคืนเป็นเวลากว่า ๑๒ ชั่วโมงเมื่อวันงานพระบรมศพ เมื่อวันที่ ๑๐ มีนาคมที่ผ่านมา และแม้กระทั่งงานที่คนไทยทั่วประเทศ

..รำให้.. ทูตพระเมรุ ในงานพระบรมศพสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

ร่วมกันเฉลิมฉลองการครองราชย์ครบ ๕๐ ปี ของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน ๒๕๓๙ สนามหลวงก็เป็น ปริณทลพิธีที่ยิ่งใหญ่เช่นเคย

ถ้าเทียบสนามหลวงเป็นบุคคล ก็คงเงิน โลกจนเจียนจะเป็นนักปราชญ์ แต่สนามหลวง ไม่ใช่คน ไม่ใช่สิ่งมีชีวิต ไม่มีวิญญาณ ไม่สามารถ ทำอะไรได้นอกจากเป็นที่รองรับอารมณ์ของมนุษย์ สนามหลวงในวันนี้และในอนาคตจึงเป็นหน้าหนึ่งของ ประวัติศาสตร์ชาติไทยที่สั่งสมอดีตอันยาว

นานให้ลูกหลานได้รับรู้และเรียนรู้เรื่องราวของ บรรพบุรุษ เป็นตำนานที่บอกเล่าความเป็นไปของ ชาติบ้านเมืองให้มนุษย์ได้เรียนรู้และได้ข้อคิด จากประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาเหล่านั้น ให้พยายาม แก้ไขเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้น เพื่อไม่ให้ได้ชื่อว่า ประวัติศาสตร์ที่บรอยเดิมและสร้างความเจ็บปวด ให้คนไทยทั่วประเทศได้อีก

สนามหลวงจึงเป็นสถานที่ที่เต็มไปด้วย คุณค่า แต่จะคงอยู่ได้นานแค่ไหนนั้นก็อยู่ที่ลูก หลานไทยว่ายังรำลึกถึงคุณค่าเหล่านี้ได้หรือไม่

ทิศทางภาษาไทย (ต่อจากหน้า ๑๓)

ในช่วงการสัมมนาเชิงปฏิบัติการเรื่อง “อ่านพากย์วิจิตรวรรณ ชาบสโต” ซึ่งมี รศ. นันทา ขุนภักดี และคณะผู้สาคิตจากกรมศิลปากร คือ วัฒนะ บุญจับ, เทวี บุญจับ และสมปอง พรหมเปี่ยม มาสาธิตการอ่านบทร้อยแก้วประเภทสารคดี การอ่านข่าว การขับเสภา ฟังๆ แล้วไม่เคยฟังครั้ง ไหนจับใจเท่าครั้งนี้ แม้จะเป็นเพียงบทสั้นๆ ก็ตาม อาจเป็นเพราะทุกครั้งก็ฟังแบบผ่านหู ไม่ได้ฟังไป นึกภาพไปอย่างที่ฟังในวันนั้น จึงได้ซึ่งใจว่าการจะ สื่อ “อะไร” สักอย่างให้ผู้รับ “เข้าใจ” และ “รับ” ได้มากที่สุดนั้น ก็ต้องอยู่ที่น้ำเสียงและลีลาในการ สื่อมากพอๆ กับสารที่ต้องเข้าใจง่ายเลยทีเดียวน

วันสุดท้ายของการสัมมนา เป็นการสัมมนา เชิงปฏิบัติการเรื่อง “เรียบเรียงคำกรอกร้อย ประพันธ์” ซึ่งเป็นหัวข้อที่คิดว่าน่าสนใจที่สุด (ก่อน มาสัมมนา) ด้วยคำถามที่ติดใจว่า “เขา” มีวิธี การเขียนอย่างไร จึงเขียนเรื่องได้น่าอ่านและ ติดใจของนักอ่านได้ขนาดนั้น ซึ่งวิทยากรทั้ง ๓ ท่าน ก็ได้เล่าถึงวิธีการทำงานและการสร้างงาน ประพันธ์แต่ละชิ้น วิทยากรทั้ง ๓ ท่านมีแรงจูงใจ เหมือนกันคือการอ่านหนังสือมากและหลายประเภท

ทำให้เกิดความรู้สึกอยากเขียน อยากถ่ายทอด ความคิดจินตนาการ ออกมาเป็นภาษาที่มีความ ไพเราะ ให้ผู้อ่านเห็นภาพได้ชัดเจนและเข้าใจจุด มุ่งหมายที่ต้องการบอกได้แจ่มแจ้ง

จนสิ้นสุดการสัมมนาจึงรู้ว่า ทุกหัวข้อที่ได้ ยินได้ฟัง (และได้ติดตาม) ในครั้งนี้ น่าสนใจเท่า เทียมกัน สัมมนากร (เลียนแบบวิทยากร) หลาย ท่านคิดตรงกันว่า อยากฟังความคิดเห็นของเด็กวัย รุ่น ผู้ที่จะมีส่วนกำหนดแนวทางของทิศทางภาษา ไทยในวันนี้และวันหน้า อยากให้สื่อมวลชนผู้ใช้ ภาษาไทยเพื่อการสื่อสารต่อมวลชน สนใจและ ตระหนักถึงการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง เข้าร่วม แสดงความคิดเห็นและเสนอแนะแนวทางบ้าง

ท้ายสุด อธิปดิกรมศิลปากร (นายสมคิด โชติกวณิชย์) เป็นประธานในพิธีปิดการสัมมนา พร้อมๆ กับคำกล่าวขอบคุณ (ในใจ) ต่อกองวรรณ กรรมและประวัติศาสตร์ ที่ได้จัดโครงการสัมมนา ดีๆ เช่นนี้ ท้ายที่สุดก็ต้องขอขอบคุณผู้ให้โอกาส ในการไปสัมมนาครั้งนี้ ด้วยความสำนึกเต็มเปี่ยม ในใจว่า “เป็นคนไทย ต้องใช้ภาษาไทยให้ถูกต้อง”

๑. มักจะเป็นอาคารทรงไทยขนาดเล็ก ๑-๒ ชั้น

๒. ประตูสร้างอยู่คั่นข้างโติดเด่น

๓. สร้างอยู่กลางสระน้ำ

๔. มีประตูทางเข้าทางเดียว และไม่มีบันไดทางขึ้น

ลักษณะของหอไตรในประเทศไทย

๑. หอไตรที่เป็นเครื่องไม้ทั้งหลัง เป็นอาคารขนาดเล็กใต้ถุนสูง ฝาที่บั้ง ๔ ด้าน ไม่มีช่องหน้าต่าง หรือเจาะช่องหน้าต่างด้านละ ๑-๒ ช่อง ด้านหน้ามีประตูทางเข้า มักจะไม่มีบันไดขึ้น เวลาใช้จึงนำบันไดมาวางด้วยกอลอก หลังคามักเป็นทรงไทย ชั้นเดียวหรือลดชั้น มุงกระเบื้องหน้าบันมีช่อฟ้าใบระกาประกอบ มักสร้างกลางสระน้ำหรือพื้ธาราบ

๒. หอไตรที่เป็นอาคารครึ่งตึกครึ่งไม้ ชั้นบนเป็นอาคารไม้เหมือนกับหอไตรที่เป็นเครื่องไม้ทั้งหลัง ชั้นล่างก่ออิฐถือปูนเป็นห้องทึบ มีทางเข้าด้านหน้าด้านหลัง เจาะช่องหน้าต่าง สร้างบนพื้ธาราบ นิยมสร้างทางภาคเหนือของประเทศไทย เช่น หอไตรวัดพระธาตุลำปางหลวง จังหวัดลำปาง หอไตรวัดพระธาตุทริภุญไชย จังหวัดลำพูน หอไตรวัดเชียงมั่น จังหวัดเชียงใหม่ เป็นต้น

๓. หอไตรที่เป็นอาคารก่ออิฐถือปูนทั้งหลัง มีรูปแบบต่างๆ ได้แก่

๓.๑ หอไตรที่สร้างเป็นอาคารทรงไทยชั้นเดียว หรือ ๒ ชั้น เป็นแบบหอไตรเครื่องไม้มีเสารายรับหลังคามีสี่เสากลมและเสาเหลี่ยม ปั้นปูนเป็นบัวหัวเสาหรือเป็นเสาเกลี้ยงไม่มีลวดลายประดับ ลักษณะอาคารหอไตรแบบนี้ ได้แก่ หอไตรวัดสังข์กระจาย กรุงเทพมหานคร หอไตรวัดชนะสงคราม กรุงเทพมหานคร หอไตรวัดหน้าพระเมรุ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หอไตรวัดพระหลวง จังหวัดแพร่ เป็นต้น

๓.๒ หอไตรที่สร้างเป็นอาคารทรงมณฑปหลังคาเครื่องยอด ได้แก่

- พระมณฑป วัดพระศรีรัตนศาสดาราม เป็นอาคารทรงมณฑป มีเสารายและระเบียงล้อมรอบหลังคาเครื่องยอดซ้อนกัน ๗ ชั้น

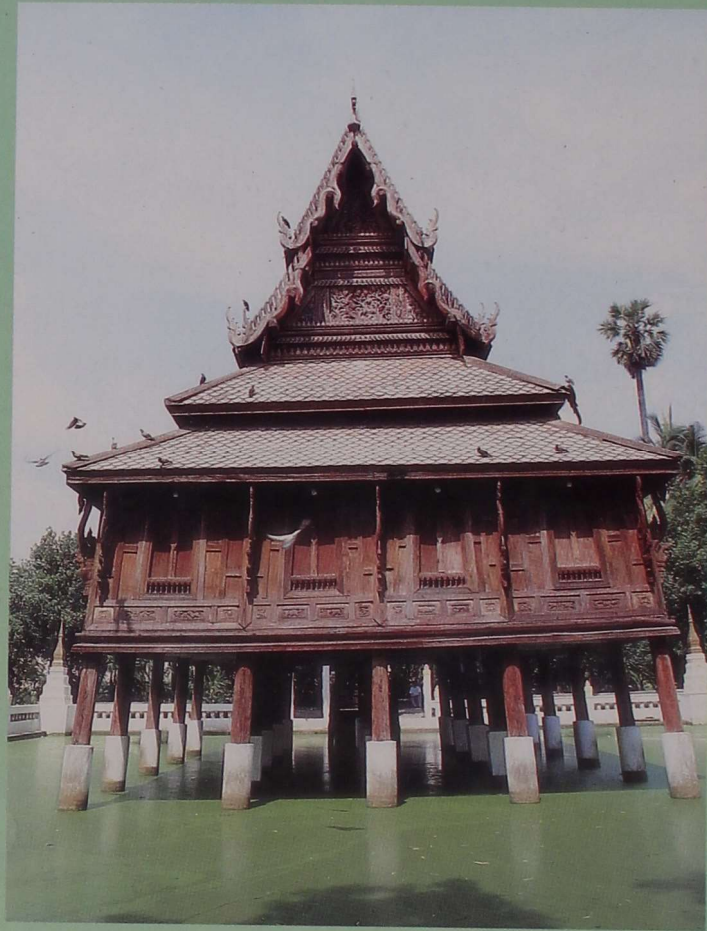
- หอไตร (ในเขตพุทธาวาส) วัดพระเชตุพน ซึ่งรัชกาลที่ ๓ ทรงสถาปนาเป็นอาคารทรงมณฑปย่อมุมสิบสอง หลังคาทรงมณฑปมีมุข ๔ มุข

๓.๓ หอไตรที่สร้างเป็นปราสาทขุดปรางค์ ได้แก่

- หอไตรที่วัดราชประดิษฐ์สถิตมหาสีมาราม สร้างในสมัยรัชกาลที่ ๔ เป็นปราสาทขุดปรางค์ มีมุข ๔ มุข ทางเข้า ๒ ทาง คือ ทางมุขหน้าและมุขหลัง

นอกจากนี้แล้ว หอไตรยังมีรูปแบบต่างๆ อีก ซึ่งมีลักษณะแตกต่างกันไปตามความนิยมของท้องถิ่นและผู้สร้าง หอไตรจะมีความสำคัญในพุทธศาสนาและคนไทยศึกษาวิชา ตราบเท่าที่เมืองไทยยังได้ชื่อว่าเป็นเมืองแห่งพุทธศาสนา

หอคไทร

หอคไทรไทรปิฎก วัดทุ่งศรีเมือง

หอคไทร หมายถึง ฉาตารหรือสถานที่เกิดพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า มีชื่อเรียกต่างๆ ได้แก่ หอคไทรมณเฑียรธรรม, หอคไทรธรรมมณเฑียร, หอคไทรธรรม, หอคไทร, ปิฎกหอคไทร หรือ หอคไทรปิฎก

การสร้างที่เก็บพระไตรปิฎกมีมาตั้งแต่มีการจารึกพระธรรมลงบนวัสดุต่างๆ แต่ไม่ได้มีการกล่าวถึง จนกระทั่งพุทธศตวรรษที่ ๗ ตรงกับสมัยพระเจ้ากนิษกะที่ ๒ แห่งฉินเดีย จึงได้มีการกล่าวถึงการเก็บจารึกพระธรรมคำสอนบนแผ่นทองแดง แล้วบรรจุหีบศิลา เก็บไว้ในปราสาทซึ่งสร้างไว้เก็บพระคัมภีร์โดยเฉพาะ ในประเทศไทยแต่เดิมเก็บไว้ในพระบรมมหาราชวัง ต่อมาจึงมีการสร้างหอคไทรปิฎกขึ้น จนกระทั่งหลังรัชกาลที่ ๓ ก็ดลยความนิยมลง และเปลี่ยนแปลงรูปทรงตลอดจนประโยชน์ใช้สอย เนื่องจากมีการพิมพ์พระไตรปิฎกเป็นเล่ม ทำให้ลดเหลือที่ในการเก็บลง จึงนิยมสร้างเป็นฉาตารคณกประสงค์ขึ้นแทน ลักษณะของหอคไทรในประเทศไทย มีลักษณะและรูปแบบหลากหลายตามความนิยมในแต่ละท้องถิ่น ยุคสมัย และปัจจัยในการสร้าง แต่มีลักษณะเฉพาะที่บ่งบอกว่าเป็นที่เก็บพระไตรปิฎกก็คือ